

Amatörarkeologer inventerar Västerbottens sjunkna historia

Mikael Furberg

Skellefteå marinarknologiska sällskap, SMAS, är en kulturförening som startade 1986 av ett gäng glada sportdykare med marinarknologi och vrak som specialintresse. SMAS ägnar mycket tid åt källforskning och åt att ta reda på så mycket som möjligt om förlista fartyg, med fokus på norra Västerbottens kustband. Genom åren har SMAS återfunnit ett tiotal fartyg som i princip varit försvunna sedan de förliste.

De mera kända vrakena är *s/s Syria* som torpederades 1919 av den ryska ubåten *Vepr* utanför Bjuröklubb, samt det polska lastfartyget *s/s Robur* som gick på grund vid Bjuröklubb i oktober 1928 och som snirkade sig ned för kusten för att sedan slutgiltigt sjunka söder om Blackkallen utanför Lövånger. *Alma 2* och *Grauten* är vrak som förlit på senare tid men som ändå har mycket att berätta.

Föremål har i samarbete med Skellefteå museum bärgats från *s/s Robur* och finns att beskåda på en mycket populär utställning som turnerat runt i landet och bland

Bild 2 SMAS årliga vrakhajk brukar samla ett 50-tal deltagare från hela landet.

annat visats på Sjöhistoriska museet i Stockholm. Denna utställning förvaltas nu av SMAS och delar av den kommer att ställas ut till allmänhetens beskådande på Expolaris i Skellefteå.

Vad gäller trävrak så har vraket *Nordkap* utanför Bureå hamn och "Tegelvraket" vid Bjuröklubb mätts upp och ritats av SMAS medlemmar.

Ensamrätt till bärgning

Vad är då meningen med föreningen kan man fråga? I vattnen runt Skellefteå, och speciellt runt Bjuröklubb, finns ett stort antal registrerade förlisningar av fartyg som ej återfunnits ännu. SMAS har som målsättning att rätta ut så många frågetecken om förlisningarna som möjligt. Vi gör det även möjligt för ett större antal människor att beskåda vraken som ligger på botten i örört skick som en form av museer.

Bild 1 Interiör från *s/s Syria*, som torpederades 1919 av en rysk ubåt.

Foto Lars Andersson, Skellefteå marinarknologiska sällskap

Foto Lars Andersson, Skellefteå marinarknologiska sällskap

De fartyg som SMAS har funnit har sällskapet försökt att säkra för den risk för plundring som finns genom att söka ensamrätt till bärgning hos länsstyrelsen. Bärgningsrätten ger sällskapet laglig möjlighet att bärga

stöldbegärliga föremål som sedan ställs ut på museer. Dokumentering av vraken sker med hjälp av fotografering samt mätning och avritning.

Vraken har i stort sett varit förskonade från vrakplundrare fram till sommaren 1998, då kustbevakningen ertappade ett finskt dykteam sedan de olovligen bärgat föremål från s/s *Syria*. Vid den senare polisutredningen kunde brott ej styrkas, och åklagaren lade ned fallet i och med att det inte kunde uteslutas att de tänkt lämna de "upphittade" föremålen till polisen. SMAS begärde överprövning i frågan men den avslogs. Bärgningsrätten som sällskapet har på vraken visade sig i och med åklagarens tolkning vara i princip värdelös, så fältet tycks nu alltså ligga fritt för den som vill plundra.

Foto Lars Anderson, Skellefteå marinarknologiska sällskap

Bild 3 Vrakdykning under ordnade former från föreningens dykfartyg *Bulan*.

Årlig vrakhajk

SMAS anordnar varje sommar en vrakhajk vid Bjuröklubb, då dykarklubbar runt om i landet inbjuds för att delta. Lägre brukar samla ett 50-tal dykare från hela landet. Sällskapet ger då alla möjlighet att under ordnade former och med högt säkerhetstänkande få se vad vi hittat. Även klubbar från Finland har visat intresse och deltagit med ett 20-tal dykare. Lägre ger "vanliga" dykare en möjlighet att beskåda sådant som vanligtvis nästan är omöjligt att komma åt. Ett viktigt syfte med dessa hajkar har också varit att öka sportdykarnas respekt och förståelse för dessa historiska lämningar.

Mikael Furberg är sportdykare och medlem i SMAS – Skellefteå marinarknologiska sällskap. Besök SMAS hemsida på: www.smas.nu